ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
της 23ης Ιανουαρίου 2007 [1]

I — Εισαγωγή

1. Έχει γραφεί ότι οι μικτές συμφωνίες αποτελούν αναπόφευκτη δυσχέρεια επειδή συντελούν στην οργάνωση μιας πολιτικής πραγματικότητας που είναι εξίσου πολύπλοκη [2]. Τα υποβληθέντα από το Supremo Tribunal de Justiça (πορτογαλικό ανώτατο δικαστήριο) προδικαστικά ερωτήματα ανοίγουν εκ νέου την παλιά πληγή του περίπλοκου αυτού ζητήματος, παραδόξως με λακωνική διατύπωση δύο ευχερώς αναγνώσιμων και κατανοήσιμων ερωτημάτων, τα οποία, όμως, υποδηλώνουν όλη τη συγκινησιακή φόρτιση των λανθανουσών διχογνωμιών, απόρροιας του αναγκαίου χαρακτήρα τους.

2. Η συγκυρία της υποβολής της αιτήσεως είναι πολύ γνωστή: πρόκειται για τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ, η οποία εντάσσεται στις υπογραφείσες το 1994, στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, συμφωνιών [3]. Μολονότι η υπό κρίση υπόθεση αφορά και πάλι την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να ερμηνεύει συγκεκριμένο κανόνα δικαίου και το ενδεχόμενο άμεσο αποτέλεσμά του, καινοτομεί σε σχέση με τις προγενέστερες περιπτώσεις, δεδομένου ότι η προδικαστική παραπομπή δεν αφορά το δίκαιο περί σημάτων αλλά εκείνο των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

3. Ως εκ τούτου, απαιτείται εμπεριστατωμένη ανάλυση της επιχειρηματολογίας που αναπτύχθηκε επ' αφορμή του πρώτου από τους δύο αυτούς τομείς προκειμένου να διερευνηθεί αν αρκεί απλώς η αναπροσαρμογή τους, αν απαιτείται εντονότερος χρωματισμός τους ή ακόμη και αν απαιτείται πλήρης αναθεώρηση. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να υπογραμμιστούν οι σημαντικές πρακτικές συνέπειες που απορρέουν από τη

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

2 — A. Dashwood, «Why continue to have mixed agreements at all?» στο *La Communauté européenne et les accords mixtes: quelles perspectives?*, επιμέλεια: H.-J. Bourgeois, J.-L. Dewost και M.-A. Gaiffe, Collège d'Europe, Μπρυζ, 1997, σ. 98.

3 — Συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (ΣΔΠΙΕ) — παράρτημα 1Γ της συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, η οποία εγκρίθηκε, καθόσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994) (ΕΕ L 336, σ. 1, στο εξής: συμφωνία ΣΔΠΙΕ, η οποία απαντά στη σελίδα 213).

συναφή νομολογία, η οποία τροποποίησε τη μορφή ασκήσεως της κοινοτικής εξωτερικής πολιτικής, αποφεύγοντας ειδικώς τις διαπραγματεύσεις μικτών συμφωνιών [4].

II — Το κανονιστικό πλαίσιο

Α — *Η συμφωνία ΣΔΠΙΕ*

4. Η συμφωνία ΣΔΠΙΕ περιλαμβάνει ορισμένες έννοιες εφαρμοζόμενες σε διάφορες παραλλαγές πνευματικής ιδιοκτησίας με σκοπό τη μερική εναρμόνιση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας λόγω της περιστασιακής επιδράσεώς τους στο διεθνές εμπόριο. Στη συνέχεια, εγκύπτω στις παραλλαγές εκείνες που έχουν κάποια επίπτωση επί των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και προσφέρονται για την επίλυση της υποθέσεως.

5. Έτσι, το άρθρο 33 της ως άνω συμφωνίας, το οποίο απαντά στο τμήμα 5 του μέρους ΙΙ, σχετικά με τα πρότυπα ως προς την έκταση και την άσκηση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, τιτλοφορούμενο «Διάρκεια της προστασίας», έχει ως εξής:

«Η παρεχόμενη προστασία διαρκεί τουλάχιστον μέχρι την πάροδο εικοσαετίας από την ημερομηνία καταθέσεως της σχετικής αιτήσεως.»

6. Επίσης, στο μέρος VII, σχετικά με τις θεσμικές ρυθμίσεις και τις τελικές διατάξεις, το άρθρο 70, τιτλοφορούμενο «Προστασία υφισταμένων αγαθών», ορίζει:

«1. Η παρούσα συμφωνία δεν δημιουργεί υποχρεώσεις σε σχέση με πράξεις που επιχειρήθηκαν πριν από την ημερομηνία ενάρξεως της εφαρμογής της συμφωνίας ως προς το οικείο μέλος.

2. Υπό την επιφύλαξη τυχόν αντιθέτων διατάξεων [...], η παρούσα συμφωνία δημιουργεί υποχρεώσεις σε σχέση με το σύνολο των αγαθών τα οποία υφίστανται κατά την ημερομηνία ενάρξεως εφαρμογής της ως προς το εκάστοτε μέλος και καλύπτονται από την παρεχόμενη προστασία στο οικείο μέλος κατά την ίδια ημερομηνία ή τα οποία πληρούν, είτε εξαρχής είτε σε μεταγενέστερο στάδιο, τις προϋποθέσεις παροχής προστασίας που ορίζονται με την παρούσα συμφωνία.

[...]»

4 — A. Rosas, «The European Union and mixed agreements» στο *The General Law of E.C. External Relations*, επιμέλεια: A. Dashwood και Ch. Hillion, Sweet & Maxwell, Λονδίνο, 2000, σ. 216 επ.

Β — *Το εθνικό δίκαιο*

7. Η παλαιά κανονιστική ρύθμιση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στην Πορτογαλία απαντούσε στο διάταγμα 30679 της 24ης Αυγούστου 1940, με το οποίο εγκρίθηκε το ίδιο έτος ο κώδικας βιομηχανικής ιδιοκτησίας (στο εξής: κώδικας του 1940). Το άρθρο 7 του κώδικα όριζε ότι τα ανωτέρω άυλα δικαιώματα καθίσταντο κοινόχρηστα μετά την παρέλευση δεκαπενταετίας από την ημερομηνία χορηγήσεως του διπλώματος ευρεσιτεχνίας.

8. Με το νομοθετικό διάταγμα 16/95 εγκρίθηκε νέο νομοθετικό κείμενο, το οποίο άρχιζε να ισχύει από 1ης Ιουνίου 1995 (στο εξής: κώδικας του 1995), σύμφωνα με το άρθρο 94 του οποίου η διάρκεια ισχύος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας ήταν εικοσαετής από την κατάθεση της σχετικής αιτήσεως.

9. Πάντως, προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι καταστάσεις στα πλαίσια του μεταβατικού δικαίου, το άρθρο 3 του κώδικα του 1995 όριζε:

«Τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας για τα οποία κατατέθηκαν οι σχετικές αιτήσεις πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νομοθετικού διατάγματος εξακολουθούν να ισχύουν, όπως προέβλεπε το άρθρο 7 του κώδικα [του 1940].»

10. Το άρθρο 3 του κώδικα του 1995 καταργήθηκε μεταγενέστερα, χωρίς αναδρομική ισχύ, με το άρθρο 2 του νομοθετικού διατάγματος 141/96, της 23ης Αυγούστου 1996, το οποίο άρχισε να ισχύει από τις 12 Σεπτεμβρίου 1996. Δυνάμει του άρθρου 1 του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος:

«Τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας για τα οποία κατατέθηκαν οι σχετικές αιτήσεις πριν από την έναρξη ισχύος του νομοθετικού διατάγματος 16/95, της 24ης Ιανουαρίου 1995, τα οποία εξακολουθούσαν να ισχύουν την 1η Ιανουαρίου 1996 ή τα οποία χορηγήθηκαν μετά την ως άνω ημερομηνία, εμπίπτουν στις διατάξεις του άρθρου 94 του κώδικα [του 1995].»

11. Το προαναφερθέν άρθρο 94 αύξησε κατά πέντε έτη την προστασία των οικείων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

12. Στις 5 Μαρτίου 2003 εγκρίθηκε ο ισχύων κώδικας βιομηχανικής ιδιοκτησίας με την έκδοση του νομοθετικού διατάγματος 36/2003, το άρθρο 99 του οποίου ορίζει:

«Διάρκεια ισχύος

Η διάρκεια ισχύος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας είναι εικοσαετής από την ημερομηνία καταθέσεως της αντίστοιχης αιτήσεως.»

III — Τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης

13. Η Merck & Co. Inc. (στο εξής: Merck) είναι κάτοχος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας αριθ. 70 542, το οποίο χορηγήθηκε με απόφαση της 8ης Απριλίου 1981 και στο οποίο αναγνωρίστηκε προτεραιότητα από τις 11 Δεκεμβρίου 1978, τιτλοφορούμενο «διαδικασία παρασκευής παραγώγων αμινοξέων ως υπερτασικών», για την παρασκευή της χημικής συνθέσεως «Enalapril» και την παρασκευή του ιδιοσκευάσματος «μηλεϊνικό Enalapril». Το επίδικο φάρμακο διατίθεται στο εμπόριο από 1ης Ιανουαρίου 1985 υπό το σήμα «Renitec».

14. Η Merck Sharp & Dohme L[da] (στο εξής: MSD) έλαβε άδεια εκμεταλλεύσεως του εν λόγω διπλώματος ευρεσιτεχνίας με σκοπό τη χρήση, πώληση ή διάθεση καθ' οιονδήποτε τρόπο των προϊόντων Renitec στην Πορτογαλία, ενώ διαθέτει και τις σχετικές με την προστασία του εξουσίες.

15. Η Merck Genéricos-Produtos Farmacêuticos L[da] (στο εξής: Merck Genéricos) έθεσε στην αγορά το 1996 φάρμακο υπό το σήμα Enalapril Merck, το οποίο εμπορεύεται σε αισθητά χαμηλότερες τιμές από εκείνη του σήματος Renitec και για το οποίο ισχυρίστηκε, στο πλαίσιο προωθήσεώς του στους ιατρούς, ότι πρόκειται για το ίδιο φάρμακο.

16. Οι Merck και MSD άσκησαν αγωγή κατά της Merck Genéricos προκειμένου η τελευταία να υποχρεωθεί να απέχει άμεσα ή έμμεσα από τη χρήση (εισαγωγή, παρασκευή, προετοιμασία, επεξεργασία, συσκευασία ή πώληση), χωρίς τη ρητή και τυπική έγκρισή τους, στην Πορτογαλία ή από την εξαγωγή του φαρμάκου Enalapril Merck, ακόμη και υπό άλλη εμπορική επωνυμία, εφόσον περιέχει τις δραστικές ουσίες «Enalapril» ή «μηλεϊνικό Enalapril». Αξίωσαν επίσης την καταβολή αποζημιώσεως προς αποκατάσταση της ηθικής και υλικής ζημίας που υπέστησαν ύψους 32 500 000 πορτογαλικών πεσετών.

17. Προς άμυνά της, η Merck Genéricos υποστήριξε ότι το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας αριθ. 70 542 είχε καταστεί κοινόχρηστο στις 8 Απριλίου 1996 κατά τη λήξη της δεκαπενταετούς προθεσμίας του άρθρου 7 του κώδικα του 1940, δυνάμει του προβλεπόμενου στο άρθρο 3 του κώδικα του 1995 μεταβατικού καθεστώτος.

18. Η MSD επικαλέστηκε το άρθρο 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ για να υποστηρίξει ότι το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας εξακολουθούσε να ισχύει μέχρι τις 4 Δεκεμβρίου 1999.

19. Η αγωγή απορρίφθηκε πρωτοδίκως.

20. Στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, το Tribunal da Relação (εφετείο) της Λισαβώνας έκανε δεκτό το αίτημα των εναγόντων/εφεσειόντων και υποχρέωσε τη Merck Genéricos να καταβάλει αποζημίωση για την προκληθείσα από την προσβολή του διπλώ-

ματος ευρεσιτεχνίας αριθ. 70 542 ζημία, καθόσον, δυνάμει του άρθρου 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ, η οποία έχει άμεσο αποτέλεσμα, η προθεσμία ισχύος της προστασίας δεν έληξε στις 9 Απριλίου 1996, όπως υποστήριξε πρωτοδίκως η εναγομένη, αλλά πέντε έτη αργότερα.

21. Η Merck Genéricos άσκησε αναίρεση κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του Supremo Tribunal de Justiça, αμφισβητώντας το αποδιδόμενο στο προμνησθέν άρθρο 33 άμεσο αποτέλεσμα.

22. Το ανώτατο πορτογαλικό δικαστήριο παρατηρεί ότι, ακόμη και αν το άρθρο 94 του κώδικα του 1955 ανήγαγε σε εικοσαετία τη διάρκεια ισχύος των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, η σχετική διάταξη δεν είχε εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση εφόσον το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας αριθ. 70 542 είχε λήξει στις 8 Απριλίου 1996, μετά την κατά το άρθρο 7 του κώδικα του 1940 παρέλευση δεκαπενταετίας. Ως εκ τούτου, η εφαρμογή του άρθρου 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ, η οποία παρέχει κατ' ελάχιστον όριο προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας για μια εικοσαετία, επάγεται ικανοποίηση των αιτημάτων της MSD.

23. Το Supremo Tribunal εκτιμά ότι, σύμφωνα με τις αρχές που διέπουν την ερμηνεία των διεθνών συνθηκών στην Πορτογαλία, το άρθρο 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ έχει άμεσο αποτέλεσμα και οι ιδιώτες μπορούν να το επικαλούνται στα πλαίσια διαφοράς.

24. Πάντως, διατηρώντας επιφυλάξεις επί της τυχόν γενικεύσεως της κοινοτικής νομολογίας σχετικά με τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ επί θεμάτων σημάτων και στον τομέα των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, τόσον επί της ουσίας όσο και επί της εξουσίας του Δικαστηρίου να την ερμηνεύει, το αιτούν δικαστήριο ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ:

«1. Είναι το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αρμόδιο να ερμηνεύσει το άρθρο 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ;

2. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, υποχρεούνται τα εθνικά δικαστήρια να εφαρμόζουν το προμνησθέν άρθρο, αυτεπαγγέλτως ή κατ' αίτηση διαδίκου, στο πλαίσιο εκκρεμούς ενώπιόν τους διαφοράς;»

IV — Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

25. Η διάταξη περί παραπομπής πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 5 Δεκεμβρίου 2005.

26. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν εντός της οριζόμενης στο άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου προθεσμίας από κοινού οι Merck και MSD, καθώς και η Merck Genéricos, η Πορτογαλική Κυβέρνηση, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή.

27. Κατά τη συνεδρίαση της 28ης Νοεμβρίου 2006, εμφανίστηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, προκειμένου να αναπτύξουν προφορικά την επιχειρηματολογία τους, οι εκπρόσωποι των διαδίκων της κύριας δίκης.

V — Ανάλυση των προδικαστικών ερωτημάτων

Α — *Περιγραφή*

28. Υποβάλλοντας το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύσει τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ και ειδικότερα το άρθρο 33 αυτής.

29. Σύμφωνα με πάγια νομολογία [5], οι Merck και MSD υποστηρίζουν με τις γραπτές παρατηρήσεις τους ότι το ερώτημα αυτό δεν είναι αντικειμενικώς αναγκαίο για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, προφανώς όμως δεν αμφισβητούν το παραδεκτό του, εφόσον προτείνουν αποκλειστικά να μη ληφθεί υπόψη.

30. Θα μπορούσα να συμμεριστώ την άποψη αυτή, αλλά μόνο μερικώς, εφόσον δεν είναι απαραίτητη η προσέγγιση του ζητήματος αφεαυτού, όχι λόγω της επιχειρηματολογίας που ανέπτυξαν οι δύο επιχειρήσεις αλλά επειδή το Δικαστήριο οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως την αρμοδιότητά του όταν πρόκειται για υποθέσεις αφορώσες μικτές διεθνείς συμφωνίες.

31. Επιπλέον, όπως αποδεικνύει η μελέτη της κοινοτικής νομολογίας που πρόκειται να εκτεθεί αμέσως κατωτέρω, το πορτογαλικό Supremo Tribunal θα ήταν αρμόδιο να επιληφθεί της διαφοράς αν το Δικαστήριο απέκλειε τη δική του αρμοδιότητα.

32. Άρα, το πρώτο υποβληθέν ερώτημα δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως απόπειρα ικανοποιήσεως της περιέργειας του αιτούντος δικαστηρίου αλλ' ως πρόσκληση προς το Δικαστήριο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως την αρμοδιότητά του.

5 — Αποφάσεις της 17ης Μαΐου 1994, C-18/93, Corsica Ferries (Συλλογή 1994, σ. I-1783, σκέψη 14), της 5ης Οκτωβρίου 1995, C-96/94, Centro Servizi Spediporto (Συλλογή 1995, σ. I-2883, σκέψη 45), της 18ης Ιουνίου 1998, C-266/96, Corsica Ferries France (Συλλογή 1998, σ. I-3949, σκέψη 27), και της 9ης Οκτωβρίου 1997, C-291/96, Grado και Bashir (Συλλογή 1997, σ. I-5531, σκέψη 2).

Β — *Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου να ερμηνεύσει τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ*

33. Η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφαίνεται επί των μικτών διεθνών συνθηκών, ήτοι εκείνων που άπτονται των συντρεχουσών μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών εξουσιών, έχει ήδη μελετηθεί, όπως αποδεικνύει πλούσια νομολογία. Πάντως, πόρρω απέχοντας του να παρίστανται άνευ περιστροφών, οι διαδοχικές αναπτύξεις διαμόρφωσαν μια ευρεία και σκολιά οδό, η περίπλοκη χάραξη της οποίας απαιτεί ορισμένες διορθώσεις ώστε να διευκολυνθεί η διέλευση των αμήχανων διερχομένων προσώπων.

1. Η απάντηση με βάση τη νομολογία του Δικαστηρίου

α) Αναγωγή στις πηγές

34. Ο περίπλους αρχίζει με την απόφαση Haegeman [6], την οποία επικύρωσε η απόφαση Demirel [7]· έκτοτε, οι εν λόγω μικτές συνθήκες εμπίπτουν στην ερμηνευτική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, το οποίο τις θεωρεί ως πράξεις εγκριθείσες από τα κοινοτικά όργανα [8]· δυνάμει της παραλληλίας των εξουσιών της Κοινότητας, οι μικτές συμφωνίες εμπίπτουν επίσης στις εξουσίες αυτές ως αντανάκλαση της βασικής αρχής του κοινοτικού δικαίου περί δοτής αρμοδιότητας, η οποία απαντά στο άρθρο 5 ΕΚ και διαγράφεται μέσα από τη διατύπωση του άρθρου 220 ΕΚ [9].

35. Με την απόφαση Demirel [10], το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι οι σχετικές συμφωνίες έχουν το ίδιο νομικό καθεστώς εντός της κοινοτικής έννομης τάξεως με αυτό των αμιγώς κοινοτικών συμφωνιών, όταν πρόκειται για τομείς που έχουν ανατεθεί στην Κοινότητα [11]. Ασφαλώς, η απόφαση αφορούσε τη συμφωνία συνδέσεως με την Τουρκία [12], ώστε να είναι εκ των προτέρων βέβαιο ότι εμπίπτει πλήρως στα καλυπτόμενα από τη Συνθήκη ΕΚ ζητήματα, χωρίς, πάντως, να αναιρεί τον γενικό χαρακτήρα της προηγούμενης αποφάνσεως [13].

36. Εγκύπτοντας στην ουσία της διαφοράς, διαπιστώνεται ότι το ζήτημα της ερμηνείας της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ τέθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου επ' αφορμή διαφόρων υποθέσεων. Πάντως, δεν πρέπει να παροράται η

6 — Απόφαση της 30ής Απριλίου 1974, 181/73 (Συλλογή τόμος 1974, σ. 245).

7 — Απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 1987, 12/86 (Συλλογή 1987, σ. 3719, σκέψη 7).

8 — Προπαρατεθείσα απόφαση Haegeman, σκέψεις 4 έως 6.

9 — B. Wegener, «Artikel 220» στο *Kommentar zu EU-Vertrag und EG-Vertrag*, επιμέλεια: Ch. Callies και M. Ruffert, εκδοτικός οίκος Luchterhand, δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη και διευρυμένη, Neuwied/Kriftel, 2002, σ. 1991, σημείο 17.

10 — Σκέψη 9.

11 — Η ως άνω νομολογία επιβεβαιώθηκε, μεταξύ άλλων, με την απόφαση της 19ης Μαρτίου 2002, C-13/00, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Συλλογή 2002, σ. I-2943, σκέψη 14).

12 — Συμφωνία συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, η οποία υπογράφηκε στην Άγκυρα στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με απόφαση του Συμβουλίου της 23ης Δεκεμβρίου 1963 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/001, σ. 48).

13 — Νομολογία διαμορφωθείσα με την απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 1982, 104/81, Kupferberg (Συλλογή 1982, σ. 3641, σκέψη 13).

γνωμοδότηση 1/94 [14], η οποία εκδόθηκε κατόπιν αιτήσεως γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής προκειμένου να αποσαφηνιστεί η έκταση των δοτών αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας να συνάψει όλα τα τμήματα της συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (στο εξής: ΠΟΕ). Πάντως, η γνωμοδότηση δεν αφορούσε τις αρμοδιότητες του Δικαστηρίου.

37. Έτσι, εξετάζοντας τη φύση, αποκλειστική ή συντρέχουσα, των ως άνω δοτών αρμοδιοτήτων, η γνωμοδότηση στηρίχθηκε στην απόφαση AETR [15] προκειμένου να εγκύψει στις πράξεις του παράγωγου δικαίου των κοινοτικών θεσμικών οργάνων οι οποίες θα μπορούσαν να θιγούν από τη συμμετοχή των κρατών μελών στη συμφωνία ΣΔΠΙΕ ως προαπαιτούμενο των εξουσιών της Κοινότητας. Με τη γνωμοδότηση επισημαίνεται ότι η εναρμόνιση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας που εμπίπτουν στο παράρτημα Γ της συμφωνίας ΠΟΕ δεν ήταν πλήρης μέχρι την ημερομηνία εκείνη, ενώ υπογραμμίζεται η έλλειψη κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως εφαρμοστέας σε θέματα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας [16].

38. Με τον τρόπο αυτό διαμορφώθηκε ένα νομολογιακό πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο, καθοριστικό κριτήριο της εξουσίας του Δικαστηρίου να ερμηνεύει τις διεθνείς μικτές συμφωνίες είναι η ύπαρξη κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως.

β) Αποφάσεις σχετικές με τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ

39. Ακολούθως, η απόφαση Hermès [17] επικύρωσε την ανωτέρω προσέγγιση· το άρθρο 99 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα [18], ο οποίος είχε τεθεί σε ισχύ ένα μήνα πριν από την έγκριση της τελικής πράξεως και της συμφωνίας ΠΟΕ [19], έδωσε λαβή προκειμένου να συναχθεί η αρμοδιότητα της Κοινότητας, δυνάμει του ενιαίου χαρακτήρα της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, σε επίπεδο δικαστικής προστασίας κατά την έννοια του άρθρου 50 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ, επιβεβαιώνοντας με τον τρόπο αυτό την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να ερμηνεύει την ως άνω διάταξη [20].

40. Διατυπώθηκαν επικρίσεις λόγω του γεγονότος ότι η διαφορά που οδήγησε στην υποβολή του προδικαστικού ερωτήματος της υποθέσεως Hermès αφορούσε σήμα της Μπενελούξ και όχι κοινοτικό σήμα και ότι σε κάθε περίπτωση το άρθρο 99 του κανονισμού 40/94 αναπέμπει στο εθνικό δίκαιο [21], πλην όμως το Δικαστήριο επιβεβαίωσε τη νομολογία του με την απόφαση Dior [22], στον βαθμό κατά τον οποίο επεξέτεινε, συγκε-

14 — Γνωμοδότηση εκδοθείσα δυνάμει του άρθρου 228, παράγραφος 6, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 300 ΕΚ) (γνωμοδότηση 1/94, Συλλογή 1994, σ. I-5267).

15 — Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971, 22/70, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 729).

16 — Σκέψη 103 της γνωμοδοτήσεως 1/94.

17 — Απόφαση της 16ης Ιουνίου 1998, C-53/96 (Συλλογή 1998, σ. I-3603).

18 — Κανονισμός (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993 (ΕΕ L 11, σ. 1).

19 — Προπαρατεθείσα απόφαση Hermès, σκέψη 25.

20 — Προπαρατεθείσα απόφαση Hermès, σκέψεις 26 έως 29.

21 — Βλ., υπό την έννοια αυτή προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Jacobs επί της υποθέσεως που κατέληξε στην έκδοση της αποφάσεως της 13ης Σεπτεμβρίου 2001, C-89/99, Schieving-Nijstad κ.λπ. (Συλλογή 2001, σ. I-5851, σημείο 40). Βλ. επίσης J. Heliskoski, «The jurisdiction of the European Court of Justice to give preliminary rulings on the interpretation of mixed agreements», *Nordic Journal of International Law*, τόμος 69, τεύχος 4/2000, σ. 402 επ., και A. Cebada Romero, *La Organización Mundial del Comercio y la Unión Europea*, εκδόσεις La Ley, Μαδρίτη, 2002, σ. 358.

22 — Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2000, C-300/98 και C-392/99 (Συλλογή 2000, σ. I-11307).

κριμένα με τη σκέψη 39 της αποφάσεως, την αρμοδιότητά του να ερμηνεύει το άρθρο 50 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ, πέραν των σημάτων, και όσον αφορά τα υπόλοιπα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

41. Η συλλογιστική του επανέφερε κυρίως το ότι, ως δικονομική διάταξη καλύπτουσα όλες τις καταστάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της και δυνάμενη να τύχει εφαρμογής κάλλιστα τόσο σε καταστάσεις εμπίπτουσες στο εθνικό δίκαιο όσο και σε καταστάσεις εμπίπτουσες στο κοινοτικό δίκαιο, η υποχρέωση συνεργασίας (του άρθρου 10 ΕΚ) απαιτεί, τόσο για πρακτικούς όσο και για νομικούς λόγους, οι αρχές των κρατών μελών και της Κοινότητας να αντιλαμβάνονται κατά τρόπο ομοιόμορφο το άρθρο 50 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ [23].

42. Έτσι, γεννήθηκε η ανάγκη της *ομοιόμορφης ερμηνείας* ως φυσικό επακόλουθο της υποχρεώσεως για αγαστή συνεργασία, μιας από τις κεντρικές ιδέες που είχε υποστηρίξει ο γενικός εισαγγελέας Tesauro με τις προτάσεις του στην υπόθεση Hermès, οι οποίες δεν απαντούν στην απόφαση, προκειμένου να διευκολυνθεί η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να επιλαμβάνεται των μικτών συμφωνιών όπως είναι η συμφωνία ΣΔΠΙΕ [24], ζήτημα στο οποίο επανέρχομαι κατωτέρω.

43. Πάντως, αντί να αναγάγει την ως άνω αναγκαιότητα σε «θεμελιώδη επιταγή», όπως πρότεινε ο γενικός εισαγγελέας, ώστε να του επιτραπεί να καταστεί αποκλειστικός εγγυητής της ορθής ερμηνείας των συναπτομένων από την Κοινότητα μικτών συμφωνιών, το Δικαστήριο περιορίστηκε να συναγάγει από το ως άνω επιχείρημα την αρμοδιότητά του να εξετάσει το άρθρο 50 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ, όπως το είχε ήδη πράξει με την απόφαση Hermès, χωρίς, πάντως, να αναπέμψει στο νομολογιακό αυτό προηγούμενο. Έτσι, τίθεται κατ' ανάγκη το ερώτημα της σημασίας της παραπομπής στο άρθρο 10 ΕΚ με την απόφαση Dior, στον βαθμό κατά τον οποίο το Δικαστήριο επανέλαβε την ίδια συλλογιστική με εκείνη της αποφάσεως Hermès [25], θεμελιώνοντας επί της ισχύουσας κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως τη δική του αρμοδιότητα να ερμηνεύει τις μικτές διεθνείς συνθήκες.

γ) Διακύμανση

44. Η νομολογία του Δικαστηρίου επιρρωνύει την ως άνω συλλογιστική με την απόφαση Επιτροπή κατά Ιρλανδίας [26] σχετικά με την προσχώρηση στη σύμβαση της Βέρνης [27] σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η οποία είναι χαρακτηριστική, στα πλαίσια προσφυγής λόγω παραβάσεως, της χρήσεως πανομοιότυπης μεθοδολογίας για την οριοθέτηση των κοινοτικών εξουσιών· επίσης, η απόφαση Λίμνη Berre [28] και η πλέ-

23 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 22 απόφαση Dior κ.λπ., σκέψη 37.

24 — Προτάσεις της 13ης Νοεμβρίου 1997 (Συλλογή 1998, σ. I-3606).

25 — P. Eeckhout, *External relations of the European Union — Legal and constitutional foundations*, εκδόσεις Oxford University Press, Οξφόρδη, 2004, σ. 242.

26 — Απόφαση της 19ης Μαρτίου 2002, C-13/00 (Συλλογή 2002, σ. I-2943, συγκεκριμένα στις σκέψεις 15 έως 20).

27 — Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων (πράξη των Παρισίων της 24ης Ιουλίου 1971).

28 — Απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2004, C-239/03, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 2004, σ. I-9325).

ον πρόσφατη Εργοστάσιο ΜΟΧ [29] εντάσσονται στη γραμμή που χαράχθηκε με την απόφαση Hermès στον βαθμό που διερευνώνται οι εξουσίες του Δικαστηρίου με γνώμονα την ύπαρξη κοινοτικών κανονιστικών πράξεων.

45. Πάντως, η απόφαση Λίμνη Berre προσέδωσε μια ελαφρώς διαφορετική διάσταση διευκρινίζοντας ότι το γεγονός ότι συγκεκριμένο θέμα, εντασσόμενο σε τομέα καλυπτόμενο ευρέως από την κοινοτική νομοθεσία, δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο κανονιστικής ρυθμίσεως εντός της Ενώσεως δεν σημαίνει ότι δεν εμπίπτει στην κοινοτική αρμοδιότητα [30]. Η απόφαση σχετικά με το Εργοστάσιο ΜΟΧ αναφέρεται ρητώς στην προηγούμενη [31], επαναλαμβάνοντας, δηλαδή, τη σημαντική επιφύλαξη που συνοδεύει τη συμπερασματική της ερμηνευτικής του Δικαστηρίου εξουσίας συλλογιστική του.

46. Ως εκ τούτου, περιοριζόμενοι στην παρούσα νομολογία προκειμένου να εκτιμηθεί αν το Δικαστήριο διαθέτει την ευχέρεια να εξετάζει τις μικτές συμφωνίες και ειδικότερα τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ σε θέματα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, θα οφείλαμε να εξετάσουμε την τυχόν κοινοτική νομοθεσία επί του κλάδου αυτού της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, χωρίς να λησμονούμε την προαναφερθείσα «ρήτρα διακυμάνσεως» της αποφάσεως Λίμνη Berre.

δ) Εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση

47. Έτσι, αποδεικνύεται λυσιτελής ο κατάλογος των μέτρων της Κοινότητας που προσκόμισε η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της. Περιλαμβάνει τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1768/92 σχετικά με την καθιέρωση συμπληρωματικού πιστοποιητικού προστασίας για τα φάρμακα [32], τον κανονισμό (ΕΚ) 2100/94 για τα κοινοτικά δικαιώματα επί φυτικών ποικιλιών [33], τον κανονισμό (ΕΚ) 1610/96 σχετικά με την καθιέρωση συμπληρωματικού πιστοποιητικού προστασίας για τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα [34], την οδηγία 98/44/ΕΚ για την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων [35], την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη χορήγηση υποχρεωτικών αδειών όταν πρόκειται για διπλώματα ευρεσιτεχνίας με αντικείμενο την παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων που προορίζονται για εξαγωγή προς χώρες αντιμετωπίζουσες προβλήματα δημόσιας υγείας [36], την πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου για το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας [37], την πρόταση αποφάσεως του Συμβουλίου για την ανάθεση στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της δικαιοδοσίας να αποφαίνεται επί των σχετικών με το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας διαφορών [38] και την πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου για την ίδρυση του

29 — Απόφαση της 30ής Μαΐου 2006, C-459/03, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Συλλογή 2006, σ. I-4635).

30 — Προπαρατεθείσα απόφαση Λίμνη Berre, σκέψεις 29 και 30. Η υπόθεση εκείνη αφορούσε τις εκχύσεις γλυκέων υδάτων και ιλύος στο θαλάσσιο περιβάλλον, εκχύσεις που δεν είχαν αποτελέσει αντικείμενο κοινοτικών διατάξεων μολονότι απαντούσαν σε πλούσια εναρμονισμένη περιβαλλοντική κανονιστική ρύθμιση.

31 — Σκέψη 95 της αποφάσεως.

32 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992 (ΕΕ L 182, σ. 1).

33 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 27ης Ιουλίου 1994 (ΕΕ L 227, σ. 1).

34 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1996 (ΕΕ L 198, σ. 30).

35 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουλίου 1998 (ΕΕ L 213, σ. 13).

36 — COM(2004) 737 τελικό και SEC(2004) 1348.

37 — COM(2000) 412 τελικό (ΕΕ C 337 E, σ. 278).

38 — COM(2003) 827 τελικό.

Δικαστηρίου του κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας και για τα ένδικα μέσα ενώπιον του Πρωτοδικείου [39].

48. Σε αντίθεση με τα σήματα, τομέα σε σχέση με τον οποίο εκδόθηκαν τόσο η οδηγία 89/104/ΕΟΚ [40] όσο και ο κανονισμός 40/94 για το κοινοτικό σήμα, το ευρωπαϊκό κανονιστικό φάσμα σε θέματα ευρεσιτεχνίας πόρρω απέχει του να δίδει εξίσου σαφή απάντηση επί της τυχόν αρμοδιότητας του Δικαστηρίου να εξετάζει τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ. Ορισμένες από τις απαριθμούμενες στον κατάλογο στον οποίο αναφέρθηκα στο προηγούμενο σημείο πράξεις, όπως η αφορώσα τις φυτικές ποικιλίες, αδυνατούν ακόμη και να εξομοιωθούν με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, όπως αναγνωρίζει άλλωστε η ίδια η Επιτροπή. Αντιθέτως, άλλες δεν υπερέβησαν ούτε την προπαρασκευαστική φάση και ουδέποτε υιοθετήθηκαν.

49. Πράγματι, δεν υφίσταται κανόνας εναρμονίσεως και η δημιουργία κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας προσέκρουσε σε σθεναρή αντίσταση εντός του Συμβουλίου. Στη φάση αυτή εμφανίζεται στο προσκήνιο η νομολογία Hermès, όπως διαμορφώθηκε με την απόφαση Λίμνη Berre, η οποία απαιτεί ισχύοντες κανόνες, μολονότι ανακύπτουν πάραυτα αμφιβολίες ως προς τις παραμέτρους που προσφέρονται για τον καθορισμό του, ικανού προκειμένου να στοιχειοθετηθεί κοινοτική αρμοδιότητα και συνακόλουθα αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, επιπέδου κανονιστικής δραστηριότητας.

50. Η παρούσα προδικαστική διαδικασία δεν αφορά την άσκηση των απονεμηθεισών στην Κοινότητα προνομιών, είτε πρόκειται για τις αναγνωριζόμενες στο άρθρο 95 ΕΚ, ιδίως όσον αφορά τις διάφορες μορφές τίτλων πνευματικής ιδιοκτησίας στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, είτε εκείνες που απορρέουν για την ίδια από το άρθρο 308 ΕΚ όπως επί παραδείγματι η χορήγηση κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας, σχέδιο το οποίο δεν ολοκληρώθηκε. Στη συγκεκριμένη συγκυρία, πρέπει να υπογραμμιστεί πόσο περίπλοκη είναι εντέλει για την Κοινότητα η χρήση των εξουσιών της.

51. Έτσι, η Σύμβαση του 1973 για τη χορήγηση ευρωπαϊκών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (στο εξής: Σύμβαση Μονάχου), στην οποία προσχώρησαν διαδοχικά τα κράτη μέλη, δημιούργησε ένα πανευρωπαϊκό όργανο το οποίο συνυπάρχει με τα εθνικά. Η πρόταση για το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας αποσκοπούσε στην επίτευξη συμβιώσεως μεταξύ του κοινοτικού και του διακρατικού συστήματος, στόχου που απαιτεί την υιοθέτηση του κανονισμού για το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, την απόδοση της προσήκουσας σημασίας στη Σύμβαση του Μονάχου και στο καθεστώς του Ευρωπαϊκού Γραφείου Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας, την προσχώρηση της Κοινότητας στη Σύμβαση του Μονάχου, καθώς και το μελλοντικό συντονισμό των αντιστοιχούντων στον κανονισμό και στη σύμβαση εξελίξεων. Επιπλέον, η Σύμβαση του Μονάχου δεν επιτρέπει στο Γραφείο να επωμισθεί τα καθήκοντα αυτά, ώστε να καθίσταται αναγκαία η τροποποίησή της [41].

39 — COM(2003) 828 τελικό.

40 — Πρώτη οδηγία του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ L 40, σ. 1).

41 — Σημείο 2.3 της προπαρατεθείσας προτάσεως κανονισμού για το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

52. Στη συγκυρία αυτή, δεν μπορεί ευχερώς να συναχθεί αν θα ήταν άδικο να προσαφθεί στην Κοινότητα η αποτυχία των προσπαθειών της, ιδίως όταν πρόκειται για διαδικασία εξαρτώμενη από τον κανόνα της ομοφωνίας[42]. Ενδεχομένως αληθεύει αυτό που εγράφη επ' ευκαιρία των μικτών συμφωνιών, ότι δηλαδή, όταν η αρμοδιότητα ανάγεται σε κριτήριο αναγνωρίσεως της δικαιοδοσίας, τότε τη μετατρέπει σε όμηρο της πολυπλοκότητάς της[43]. Με την προοδευτική αύξηση των αρμοδιοτήτων σε πολυάριθμους και ποικίλους τομείς που «κοινοτικοποιούνται» προβλέπεται χιονοστιβάδα προδικαστικών ερωτημάτων ενώπιον του Δικαστηρίου προς επίλυση του ζητήματος της ιδίας ικανότητάς του συναφώς, χωρίς να είναι κάθε φορά εφικτή η παράκαμψη της εξετάσεως της συναφούς κοινοτικής νομοθεσίας.

53. Εντέλει, εφαρμόζοντας κατά γράμμα την προπαρατεθείσα νομολογία, το συμπέρασμα που θα μπορούσε να συναχθεί είναι ότι το Δικαστήριο δεν έχει δικαιοδοσία ελλείψει κοινοτικών διατάξεων, πλην όμως θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί, όπως άλλωστε προτείνει η Επιτροπή, ότι έχει δικαιοδοσία, αρκεί η πνευματική ιδιοκτησία να εκληφθεί ως ενιαίος τομέας, στον οποίο εντάσσονται τα σήματα, τα υποδείγματα και οι λοιπές μορφές των αποτελούντων αντικείμενο της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ δικαιωμάτων, συμφωνίας για την οποία υφίστανται κοινοτικά νομοθετικά κενά, όπως όσον αφορά τη διάρκεια της χορηγούμενης δυνάμει των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας προστασίας, γεγονός που, σύμφωνα με την προπαρατεθείσα απόφαση Λίμνη Berre, δεν θίγει μολοντούτο την εξουσία ερμηνείας της εκ μέρους του Δικαστηρίου.

2. Εναλλακτική πρόταση

54. Ενώπιον των δυσχερειών της παρατεθείσας νομολογίας στις οποίες ενεπλάκη και το ίδιο το Δικαστήριο, προτιμώ να υποστηρίξω μια άποψη ικανή να υπερβεί την τόσο έντονα ριζομένη στάση και να επιδοθώ στην εκπλήρωση μιας ανανεωτικής αποστολής εξ ονόματος του συμφέροντος του κοινοτικού δικαίου, υποστηρίζοντας τη σφαιρική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να ερμηνεύει τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ για τους ακόλουθους λόγους.

55. Πρώτον, πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή απ' ό,τι μέχρι σήμερα στο γεγονός ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ εντάσσονται στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου όπου οι συμβάσεις επικυρώνονται με την πρόθεση να τηρηθούν καλοπίστως. Ομοίως, πρέπει να υπογραμμιστεί η αλλαγή που υπέστη η GATT (ΓΣΔΕ), με την εξασθένηση του αρχικά «συμβατικού» χαρακτήρα της και τη μετατροπή της στην πράξη σε «συνταγματικό» πλαίσιο για το διεθνές εμπόριο και την πλήρη ευθυγράμμισή της με τα πρότυπα των διεθνών συνθηκών σύμφωνα με τη σύμβαση της Βιέννης της 23ης Μαΐου 1969 για το δίκαιο των συνθηκών (στο εξής: σύμβαση της Βιέννης)[44]. Είναι σκόπιμο, λοιπόν, να παραμείνουν ως σημείο εκκινήσεως οι αποφάσεις Haegeman και Demirel

42 — Το σχέδιο κανονισμού για το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας υποβλήθηκε με βάση το άρθρο 308 ΕΚ, το οποίο απαιτεί την ομοφωνία εντός του Συμβουλίου. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή, η οποία ερωτήθηκε σχετικά με τους λόγους της αποτυχίας της προτάσεώς της προς το Συμβούλιο, υπαινίχθηκε το γλωσσικό καθεστώς ως το βασικό εμπόδιο για την έγκρισή της.

43 — P. Eeckhout, όπ.π., σ. 237.

44 — Η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 27 Ιανουαρίου 1980 [U.N. Doc A/CONF.39/27 (1969), 1155 U.N.T.S. 331]. P. Pescatore, «Opinion 1/94 on "conclusion" of the WTO Agreement: is there an ecape from a programmed disaster?», *Common Market Law Review*, τόμος 36, 1999, σ. 400.

σε σχέση με τις μικτές συμφωνίες ώστε να θεωρηθούν ως ενταγμένες στην κοινοτική έννομη τάξη.

56. Δεύτερον, οι συμβάσεις που συνάπτουν από κοινού η Κοινότητα και τα κράτη μέλη είναι αποκαλυπτικές του κοινού στόχου που επιδιώκουν και που τους δεσμεύει έναντι των τρίτων χωρών που είναι συμβαλλόμενα μέρη τους· η αρχή της εντιμότητας, η οποία απαντά στο άρθρο 10 ΕΚ, επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να συνεργάζονται όχι μόνο κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και της υπογραφής των ως άνω συμφωνιών αλλά και κατά την εκτέλεσή τους [45], ώστε να πρέπει να αναγιγνώσκεται σύμφωνα με την υποχρέωση διασφαλίσεως της πρακτικής αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου όχι μόνο στον νομοθετικό τομέα αλλά και στον εκτελεστικό και δικαστικό [46].

57. Τρίτον, ο καλύτερος τρόπος διασφαλίσεως των διεθνών δεσμεύσεων έναντι τρίτων και επιτεύξεως της αναγκαίας αρμονίας κατά την ερμηνεία των μικτών συνθηκών συνίσταται στην ομοιόμορφη ερμηνεία τους, ιδέα που παγιώνεται με την πιθανή διασύνδεση των διατάξεων της συμφωνίας, όπως υποστήριξε ο γενικός εισαγγελέας Tesauro [47]· στην αυτή κατεύθυνση, το Δικαστήριο είναι το μόνο όργανο που διαθέτει την ικανότητα να αναλάβει την ως άνω αποστολή, πάντοτε με την ανεκτίμητη βοήθεια των εθνικών δικαστών μέσω του προδικαστικού μηχανισμού του άρθρου 234 ΕΚ. Επιπλέον, η ως άνω ευαισθησία για την επίδειξη αρμονίας κατά την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου είναι έκδηλη στη γνωμοδότηση 1/91 σχετικά με τη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, η οποία ενίσχυσε την άποψη ότι για τη διασφάλιση της συνοχής των κοινοτικών κειμένων επιβάλλεται ο μη κατακερματισμός της εξουσίας ερμηνείας τους [48].

58. Τέταρτον, το γεγονός ότι το Δικαστήριο εκτιμά ότι διαθέτει την ευχέρεια να εξετάζει τις μικτές συμφωνίες και ειδικότερα τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ δεν σημαίνει μεταβίβαση στην Κοινότητα των εθνικών νομοθετικών αρμοδιοτήτων, αλλ' ούτε και εκείνων που ανήκουν στα κράτη μέλη λόγω της μη ασκήσεώς τους από τα κοινοτικά θεσμικά όργανα. Αντιθέτως, επωφελούμενα από δεσμευτική για όλους ομοιόμορφη ερμηνεία, ακόμη και στους τομείς όπου η Κοινότητα δεν υιοθέτησε μέτρα, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να συμμορφώνονται ευκολότερα προς το άρθρο 10 ΕΚ ποιούμενα χρήση αυτών των προνομιών.

59. Πέμπτον και τελευταίον, εκπλήσσει η κατάσταση που προκύπτει από την παρούσα νομολογία σχετικά με τις μικτές συμφωνίες, δεδομένου ότι το να μην αναγνωρίζεται στο Δικαστήριο η εξουσία ερμηνείας μιας συμφωνίας τέτοιας φύσεως που επικύρωσε η Κοινότητα ενόσω δεν έχει θεσπιστεί καμία νομοθεσία σε ορισμένα θέματα είναι εξίσου

45 — Προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 1/94, σκέψη 108.

46 — W. Kahl, «Artikel 10», στο Ch. Callies, M. Ruffert, όπ.π., σ. 451 επ.

47 — Σημεία 20 και 21 των προτάσεων που ανέπτυξε στην προπαρατεθείσα υπόθεση Hermès.

48 — Γνωμοδότηση εκδοθείσα στις 14 Δεκεμβρίου 1991, δυνάμει του άρθρου 228, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ (γνωμοδότηση 1/91, Συλλογή 1991, σ. I-6079, σκέψεις 43 έως 45).

παράλογο με την απαγόρευση σε εθνικό δικαιοδοτικό όργανο να ερμηνεύει νόμο πλαίσιο μέχρις ότου οι αρχές στις οποίες μεταβιβάστηκε η κανονιστική λειτουργία την ασκήσουν.

60. Έτσι, λοιπόν, το Δικαστήριο οφείλει να έχει συνείδηση των κενών της νομολογίας του και να καταβάλλει προσπάθεια να θέσει τέρμα στην αδιάλειπτη αγωνία ως προς την εξουσία του να εκτιμά τις μικτές συμφωνίες, τολμώντας να αλλάξει πορεία και αναλαμβάνοντας τις ευθύνες του, προκειμένου να αναδιατυπώσει τη νομολογία του, αλλά και για να της προσδώσει την ασφάλεια δικαίου που απαιτούν οι θεσμικοί παράγοντες σε ενδοκοινοτικό επίπεδο. Η απόφαση Dior έκανε ένα βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, δεδομένου ότι το Δικαστήριο ενέταξε στη συλλογιστική του την αναφορά στο άρθρο 10 ΕΚ αλλά διέπραξε το σφάλμα να μην του προσδώσει το περιεχόμενο που προτείνω.

61. Υπό το φως του συνόλου των προεκτεθέντων στοιχείων, ας μου επιτραπεί να προτείνω στο Δικαστήριο να θεωρήσει εαυτό αρμόδιο να ερμηνεύσει τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ και συνακόλουθα το άρθρο 33 αυτής.

Γ — *Επί του άμεσου αποτελέσματος του άρθρου 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ*

62. Αν στην παρτιτούρα των συνδεομένων με τις εξωτερικές σχέσεις της Κοινότητας νομικών προβλημάτων η ερμηνεία των μικτών συμφωνιών έχει καταστεί συχνά επαναλαμβανόμενο μοτίβο, η πρακτική αποτελεσματικότητα συνιστά το φωνητικό μέρος που συνδέεται άρρηκτα μαζί της κατά τρόπον ώστε ουδέποτε η μια να εμφανίζεται χωρίς την άλλη. Η σύγκριση δεν στερείται λόγου, δεδομένου ότι, όπως καταδεικνύεται στη συνέχεια, η συλλογιστική της κοινοτικής νομολογίας αποκαλύπτει σημαντικές μεθοδολογικές αναλογίες.

63. Η διατύπωση του ερωτήματος του Supremo Tribunal de Justiça είναι αμφιλεγόμενη και υπαινίσσεται προφανώς τόσο το άμεσο αποτέλεσμα όσο και τη δυνατότητα επικλήσεως των διατάξεων των συμφωνιών ΠΟΕ εκ μέρους των διαδίκων των εκκρεμουσών ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων διαφορών, από την ανάγνωση, όμως, της διατάξεως περί παραπομπής και των παρατηρήσεων που κατατέθηκαν στα πλαίσια της παρούσας δίκης έμφαση δίδεται στην άμεση και απευθείας εφαρμογή του άρθρου 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ.

64. Κατόπιν αυτού, επιβάλλεται η κατά προτεραιότητα εξέταση των προαπαιτουμένων βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου, με σκοπό τη συναγωγή της αρμόζουσας απαντήσεως, προσαρμοσμένης με βάση ορισμένους προβληματισμούς.

1. Η βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου απάντηση

α) Από την απόφαση Hermès στην απόφαση Van Parys

65. Με την απόφαση Demirel, το Δικαστήριο έκρινε ότι διάταξη συμφωνίας που συνήψε η Κοινότητα με τρίτες χώρες εφαρμόζεται απευθείας όταν, ενόψει του γράμματος, του αντικειμένου και της φύσεώς της, η συμφωνία συνεπάγεται σαφή και συγκεκριμένη υποχρέωση, μη εξαρτώμενη, ως προς την εφαρμογή ή τα αποτελέσματά της, από τη θέσπιση οποιασδήποτε μεταγενέστερης πράξεως [49].

66. Μολονότι η απόφαση Hermès σιωπά επί του σημείου αυτού, ο γενικός εισαγγελέας Tesauro φάνηκε διατεθειμένος να αποδεχθεί το άμεσο αποτέλεσμα των συμφωνιών ΠΟΕ στηριζόμενος στο γεγονός ότι οι ενδοιασμοί του Δικαστηρίου σχετικά με τη ΓΣΔΕ υπερπηδήθηκαν με τη συμφωνία που τη διαδέχθηκε [50]. Πάντως, διευκρινίζει ότι οι ιδιώτες μπορούν να επικαλεστούν τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ «όσον αφορά βέβαια τις διατάξεις εκείνες που [το] επιτρέπουν», γεγονός που θυμίζει την απόφαση Demirel στην οποία αναφέρθηκα στο προηγούμενο σημείο, εφόσον «αυτό που έχει σημασία είναι να μπορεί η επίμαχη διάταξη να εφαρμόζεται καθ' εαυτή, πράγμα που συμβαίνει οσάκις *δεν χρειάζεται καμία μεταγενέστερη πράξη προκειμένου η διάταξη αυτή να παράγει τα αποτελέσματά της*» [51].

67. Το Δικαστήριο διατύπωσε την κρίση του στην υπόθεση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου [52], τα πραγματικά περιστατικά της οποίας ήσαν τελείως ξένα προς εκείνα της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ στον βαθμό κατά τον οποίο αντικείμενο της προσφυγής ήταν η εγκυρότητα δύο συνθηκών, μιας που συνήφθη με την Ινδία και έτερης με το Πακιστάν, αναφορικά με την πρόσβαση στην αγορά των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, στα πλαίσια της οποίας διαφοράς το προσφεύγον κράτος μέλος ισχυρίστηκε ότι η απόφαση για την υπογραφή των ως άνω συνθηκών ήταν παράνομη [53] λόγω αγνοήσεως θεμελιωδών κανόνων και αρχών του ΠΟΕ.

68. Η απόφαση έδωσε λαβή για πλούσια θεωρία, στην πλειονότητά της πολύ επικριτική [54], αναφέρομαι σ' αυτή συνοπτικά για να μην επιμηκύνω περισσότερο την ανάπτυξη των προτάσεών μου. Έτσι, μολονότι αναγνωρίζει ότι οι συμφωνίες ΠΟΕ εμφανίζουν σημαντικές διαφορές σε σχέση με τις διατάξεις της ΓΣΔΕ του 1947, ιδίως όσον αφορά την ενίσχυση του συστήματος διαφυλάξεως και του μηχανισμού διευθετήσεως των διαφορών [55], το Δικαστήριο έδωσε

49 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 7 απόφαση Demirel, σκέψη 14.

50 — Προτάσεις επί της υποθέσεως που κατέληξε στην έκδοση της αποφάσεως Hermès, την οποία προανέφερα στην υποσημείωση 17, σημείο 30, δεύτερο εδάφιο.

51 — Όπ.π., σημείο 37, η έμφαση δική μου.

52 — Απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 1999, C-149/96 (Συλλογή 1999, σ. I-8395, σκέψεις 42 έως 47).

53 — Απόφαση 96/386/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 1996, σχετικά με τη σύναψη μνημονίων συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Πακιστάν και μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Ινδίας για διακανονισμούς στον τομέα της προσβάσεως στην αγορά των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων (ΕΕ L 153, σ. 47).

54 — Συνοψίζεται εξαιρετικά από τον A. Cebada Romero, όπ.π., σ. 467 επ.

55 — Μνημόνιο συμφωνίας για τους κανόνες και τις διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των διαφορών (παράρτημα 2 της συμφωνίας ΠΟΕ).

έμφαση στον διαπραγματευτικό ρόλο των κρατών προκειμένου να συναγάγει ότι η αποδοχή του άμεσου αποτελέσματος της ως άνω συνθήκης θα συνεπαγόταν στέρηση από τα νομοθετικά ή εκτελεστικά όργανα των συμβαλλομένων μερών της δυνατότητας που τους παρέχει το άρθρο 22 του μνημονίου να εξευρίσκουν, έστω και προσωρινώς, αμοιβαία αποδεκτές λύσεις [56].

69. Το Δικαστήριο προσέθεσε ότι σκοπός των συμφωνιών ΠΟΕ δεν είναι ο προσδιορισμός των νομικών εκείνων μέσων που θα ήσαν ικανά να διασφαλίσουν την καλόπιστη εκτέλεσή τους στην εσωτερική έννομη τάξη των συμβαλλομένων μερών [57], οπότε οι κανόνες των ως άνω συμφωνιών δεν προσφέρονται για τον έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων των θεσμικών οργάνων της Ενώσεως [58].

70. Πάντως, αναφέρθηκε σε δύο περιπτώσεις όπου αναγνώρισε στις διατάξεις της ΓΣΔΕ άμεσο αποτέλεσμα, και συγκεκριμένα όταν η Κοινότητα προτίθεται να εκπληρώσει υποχρέωση αναληφθείσα στο πλαίσιο του ΠΟΕ (υπόθεση Fediol) [59] ή όταν η κοινοτική πράξη παραπέμπει ρητώς στις συμφωνίες ΠΟΕ (υπόθεση Nakajima) [60] οπότε εναπόκειται στο Δικαστήριο να ελέγξει τη νομιμότητα της επίδικης κοινοτικής πράξεως υπό το φως των κανόνων ΠΟΕ ως δύο και μοναδικές εξαιρέσεις από τον γενικό κανόνα, όπως προκύπτει από την απόφαση Van Parys [61].

71. Στην τελευταία αυτή απόφαση, η μη αναγνώριση άμεσου αποτελέσματος στις διατάξεις ΠΟΕ λαμβάνει απόλυτο χαρακτήρα στον βαθμό κατά τον οποίο το Δικαστήριο αρνείται τη δυνατότητα επικλήσεως ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους της ασυμβατότητας κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως προς ορισμένους κανόνες του ΠΟΕ, έστω και αν το όργανο επιλύσεως των διαφορών [62] έχει κηρύξει την εν λόγω ρύθμιση ασύμβατη [63]. Η περιλαμβανόμενη στο άρθρο 26 της συμβάσεως της Βιέννης [64] αρχή pacta sunt servanda θα παραβιαζόταν προκειμένου να αγνοηθούν οι αποφάσεις ενός οργάνου, τις εξουσίες του οποίου απεδέχθη η Κοινότητα όταν υπέγραψε τις συμφωνίες ΠΟΕ· εξάλλου, επιπλέον, η απόφαση Van Parys αιφνιδιάζει επειδή το Δικαστήριο μερίμνησε πάντοτε ώστε να τηρούνται σε όλα τα εθνικά επίπεδα, διοικητικό, νομοθετικό ή δικαστικό, οι αποφάσεις του.

β) Τα επακόλουθα της αποφάσεως Dior

72. Σε αντίθεση προς την απόφαση Hermès, η απόφαση Dior δεν παρέκαμψε τα ερωτή-

56 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 52 απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, σκέψεις 36 έως 40.

57 — Σκέψη 41 της ιδίας αποφάσεως.

58 — Σκέψη 47 της ιδίας αποφάσεως.

59 — Απόφαση της 22ας Ιουνίου 1989, 70/87 (Συλλογή 1989, σ. 1781, σκέψεις 19 έως 22).

60 — Απόφαση της 7ης Μαΐου 1991, C-69/89 (Συλλογή 1991, σ. I-2069, σκέψη 31).

61 — Απόφαση της 1ης Μαρτίου 2005, C-377/02 (Συλλογή 2005, σ. I-1465, σκέψεις 39 και 40).

62 — Προβλεπόμενο στο άρθρο 2, παράγραφος 1, του προαναφερθέντος μνημονίου συμφωνίας.

63 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 61 απόφαση Van Parys, σκέψη 54.

64 — A. Laget-Annamayer, «Le Statut des accords OMC dans l'ordre juridique communautaire: en attendant la consécration de l'invocabilité», *Revue trimestrielle de droit européen*, τόμος 42, τεύχος 2, Απρίλιος/Ιούνιος 2006, σ. 281 επ.

ματα σχετικά με την άμεση νομική ισχύ της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ. Πάντως, το Δικαστήριο δεν αποφάνθηκε σύμφωνα με όσα είχε προτείνει ο γενικός εισαγγελέας Tesauro στην υπόθεση Hermès, αλλά ενέμεινε στη στάση του σχετικά με την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των κρατών μελών και της Κοινότητας.

73. Όπως ακριβώς αναγνώρισε στη σκέψη 14 της αποφάσεως Demirel και αφού προηγουμένως υπενθύμισε ότι οι ιδιώτες δεν μπορούν να επικαλούνται τις διατάξεις της συμφωνίας ΠΟΕ ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων (απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου), το Δικαστήριο διέκρινε τους τομείς που διέπονται από το ευρωπαϊκό δίκαιο από εκείνους στους οποίους η Κοινότητα δεν έχει ακόμη ασκήσει τις εξουσίες της [65]. Για τους πρώτους, επανέλαβε ότι η συμφωνία ΣΔΠΙΕ πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως του γράμματος και του σκοπού της [66]· όσον αφορά τον δεύτερο τομέα, έκρινε ότι, εφόσον δεν διέπεται από το κοινοτικό δίκαιο, τούτο «ούτε υπαγορεύει ούτε αποκλείει η έννομη τάξη κράτους μέλους να αναγνωρίσει στους ιδιώτες το δικαίωμα να στηρίζονται απευθείας» στη συμφωνία ΣΔΠΙΕ.

74. Εν κατακλείδι, σύμφωνα με την ανωτέρω νομολογία, επανευρίσκει νόημα η αρμοδιότητα, κοινοτική ή εθνική, περί εφαρμογής της συγκεκριμένης διατάξεως και ρυθμίσεως του ζητήματος σε ποιον ανήκει η εκτίμηση της δυνατότητας επικλήσεως. Μεταλαμπαδεύοντας την ιδέα αυτή στην υπό κρίση υπόθεση, είναι σκόπιμο να υπογραμμιστεί ότι, αν το άρθρο 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ καταλεγόταν μεταξύ των κοινοτικών θεμάτων, η εξουσία εκτιμήσεως θα ανήκε στο Δικαστήριο, ενώ, αν ενέπιπτε στο εθνικό πεδίο, τότε θα ήσαν αρμόδια τα δικαστήρια των κρατών μελών [67].

75. Όπως και στην περίπτωση του πρώτου ερωτήματος, η συγκεκριμένη προσέγγιση εκ μέρους του Δικαστηρίου, επικεντρωνόμενη στις αντίστοιχες αρμοδιότητες της Κοινότητας και των κρατών μελών της, δεν με πείθει, καθόσον συνεπάγεται εκ νέου την υποχρέωση εξετάσεως του ζητήματος αν η Ένωση έκανε χρήση των δοτών αρμοδιοτήτων της σε ικανοποιητικό βαθμό· έτσι, ανακύπτουν τα ζητήματα της αδυναμίας προβλέψεως για τους θεσμικούς παράγοντες και τον υπερβολικά πρωτεύοντα ρόλο του Δικαστηρίου να επιλύει τη διαφορά διά της κατανομής αρμοδιοτήτων. Κυρίως όμως τίθεται σε κίνδυνο η ενότητα και η συνοχή της ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών συνθηκών, συμβαλλόμενα μέρη των οποίων είναι τα κράτη μέλη μαζί με την Κοινότητα, γεγονός που υπαγορεύει προφανώς άλλη μεθοδολογία.

2. Εναλλακτική πρόταση

76. Η λογική ακολουθία της απόψεώς μου είναι περισσότερο απλή και συνίσταται στην ανάγκη σεβασμού των διεθνών δεσμεύσεων

65 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 22 απόφαση Dior, σκέψεις 47 και 48.

66 — Σύμφωνα με την προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 17 απόφαση Hermès, σκέψη 28.

67 — Βλ., επίσης, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21 απόφαση Schieving-Nijstad, σκέψεις 51 έως 55.

της Ενώσεως σύμφωνα με την αρχή της καλής πίστεως, η οποία πρέπει να πρυτανεύει πάντοτε όσον αφορά τη δράση των κρατών αλλά και των οργανισμών που δραστηριοποιούνται στην παγκόσμια τάξη, καθώς και ως προς την ερμηνεία των συμβάσεων που προσυπογράφουν [68], σύμφωνα με τα άρθρα 26 και 31 της συμβάσεως της Βιέννης για την ερμηνεία των διεθνών συνθηκών, στην οποία ήδη αναφέρθηκα.

77. Πιστεύω ότι δεν σφάλλω εντάσσοντας την απόφαση Demirel στην ίδια φιλοσοφία, υπό την έννοια ότι, με την προπαρατεθείσα σκέψη 14, η άμεση εφαρμογή των συναπτομένων από την Κοινότητα συμφωνιών εξαρτάται, αφενός, από το γράμμα, το αντικείμενο και τη φύση της συμβάσεως και, αφετέρου, από την ύπαρξη σαφούς, συγκεκριμένης και ανεπιφύλακτης υποχρεώσεως. Τα δύο αυτά διαδοχικά κριτήρια πρέπει να καταστούν οδηγός για την εξέταση του άμεσου αποτελέσματος, προτασσόμενα της προεκτεθείσας νομολογίας.

78. Πάντως, ενώ εξακολουθούν να υφίστανται οι κρίσεις της αποφάσεως Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, οι οποίες επικυρώθηκαν εσχάτως με την απόφαση Van Parys, ουδεμία τάση διακρίνεται εγκαταλείψεως του δυϊστικού συστήματος που επινόησε το Δικαστήριο, στηριζόμενο σε αβέβαιη νομική βάση, όσον αφορά την ενσωμάτωση του ius gentium και των συμφωνιών ΠΟΕ στην Κοινότητα, προκειμένου να απεκδυθεί των καθηκόντων του [69]. Επομένως, διάταξη αυτού του τύπου ουδέποτε θα επάγεται άμεσο αποτέλεσμα εντός της Ευρωπαϊκής Ενώσεως πλην των περιπτώσεων στις οποίες αναφέρονται οι προπαρατεθείσες αποφάσεις Fediol και Nakajima.

79. Δεδομένου ότι η συλλογιστική του Δικαστηρίου εμπίπτει μάλλον στην πολιτική παρά στη νομική σφαίρα [70] παρέλκει η εμβάθυνση της συζητήσεως και πρέπει να δοθεί πίστη στο ότι οι θεωρητικές επικρίσεις θα κάμψουν την αντίσταση έναντι της αποδοχής της θέσεως του γενικού εισαγγελέα Saggio ότι συμβατικός κανόνας μπορεί, καταρχήν, λόγω του σαφούς, ακριβούς και ανεπιφύλακτου περιεχομένου του, να αποτελέσει κριτήριο ελέγχου της νομιμότητας των κοινοτικών πράξεων και ότι οι ιδιώτες μπορούν να τον επικαλεστούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων μόνον όταν τούτο προκύπτει από το γενικό πλαίσιο της συμφωνίας [71].

80. Εκείνο που μου απομένει είναι να σκιαγραφήσω δύο επιπλέον σκέψεις στα πλαίσια της σχετικής διαμάχης την οποία επέλυσε προφανώς πάγια νομολογία.

81. Πρώτον, αν ο πραγματικός λόγος για τον οποίο το Δικαστήριο δεν αναγνωρίζει το άμεσο αποτέλεσμα των συμφωνιών ΠΟΕ οφείλεται στην πρόθεσή του να μην παρεμ-

68 — P. M Dupuy, *Droit international public*, εκδόσεις Dalloz, τέταρτη έκδοση, Παρίσι, 1998, σ. 284.

69 — P. Pescatore, «Free World Trade and the European Union», στο συλλογικό έργο *Free World Trade and the European Union — The reconciliation of Interest and the Review of the Understanding on Dispute Settlement in the Framework of the World trade Organisation*, A. Pérez van Kappel, W. Heusel, (συντονιστές), Academy of European Law, τόμος 28, Τρίερ, 2000, σ. 12.

70 — A. Laget-Annamayer, όπ.π., σ. 287· A. Cebada Romero, όπ.π., σ. 490.

71 — Προτάσεις επί της υποθέσεως που κατέληξε στην έκδοση της προπαρατεθείσας στην υποσημείωση 52 αποφάσεως Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, σημείο 18.

βάλλεται στις προνομίες των κοινοτικών πολιτικών θεσμικών οργάνων όταν ενεργούν τηρώντας το διαπραγματευτικό περιθώριο που τους απονέμει το μνημόνιο συμφωνίας [72], τότε η προσέγγιση αυτή είναι λυσιτελής αποκλειστικά για τους τομείς όπου υφίσταται όντως δυνατότητα διαπραγματεύσεων.

82. Μολονότι το υπόμνημα συμφωνίας περιλαμβάνει μεταξύ των ζητημάτων επί των οποίων έχει εφαρμογή και τη συμφωνία ΣΔΠΙΕ, η φύση της ρυθμίσεως που προτίθεται να εναρμονίσει, ήτοι τα δικαιώματα πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας, συμβιβάζεται δυσχερώς με τον μηχανισμό επιλύσεως των διαφορών δοθέντος ότι, εξ ορισμού, τα δικαιώματα αυτά ανήκουν στους ιδιώτες και όχι στα κράτη [73].

83. Η φύση του εν λόγω παραρτήματος της συμφωνίας ΠΟΕ διακρίνεται σημαντικά από εκείνη της γενικής συμφωνίας επί της οποίας το Δικαστήριο επεξεργάστηκε τη μείζονα πρόταση της συλλογιστικής του στα πλαίσια της αποφάσεως Πορτογαλία κατά Συμβουλίου· θα ήταν ακραίο το να τίθενται σε ίση μοίρα κάποιες ελάχιστες προδιαγραφές προστασίας, όπως είναι η διάρκεια ισχύος των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας με εκείνες, επί παραδείγματι, που απαιτούν τη μείωση ή την κατάργηση των δασμών προς διευκόλυνση της προσβάσεως των προϊόντων στην αγορά. Αμφιβάλλω κατά πόσον οι διαφορετικοί αυτοί τύποι κανόνων παρέχουν την ίδια ευλυγισία προς επίτευξη συμβιβασμού. Έτσι, πρέπει να δοθεί περισσότερη προσοχή στην προς ερμηνεία διάταξη προκειμένου να προσδιοριστεί αν μπορεί να παρακαμφθεί μέσω της διαπραγματεύσεως.

84. Δεύτερον, η σημασία που προσδίδει το Δικαστήριο στο σύστημα διευθετήσεως των διαφορών του ΠΟΕ αποδεικνύεται υπέρμετρη καθόσον δίδει το προβάδισμα στην απέκδυση των αναληφθεισών δυνάμει της συμφωνίας ΠΟΕ ευθυνών έναντι της υποχρεωτικής ισχύος της ως διεθνούς πολυμερούς συμφωνίας.

85. Γεγονός είναι ότι η ως άνω συμφωνία δεν προέβλεψε μέσα θεραπείας όπως είναι η προσφυγή λόγω παραβάσεως του άρθρου 226 ΕΚ και ακόμη λιγότερο τα αναγκαστικά μέτρα του άρθρου 228 ΕΚ, τούτο όμως δεν επιτρέπει την ανατροπή των όρων της διεθνούς συμβάσεως, ενδύοντας τη μέθοδο επιλύσεως των διαφορών με τον μανδύα της νομικής υπεκφυγής και της εναλλακτικής λύσεως έναντι της επιταγής περί καλόπιστου σεβασμού του διεθνούς δικαίου. Δεν μπορεί να αναγνωρίζεται αυτό το προβάδισμα αλλοιώνοντας τη φύση αυτού που πρέπει να αποτελεί εξαίρεση. Επιπλέον, το κατόπιν διαπραγματεύσεων αποτέλεσμα ενέχει πάντοτε προσωρινό χαρακτήρα [74] και πρέπει να κατατείνει στην τήρηση της συμφωνίας [75], ώστε να ευνοείται η θέση εκείνων που υπογραμμίζουν τη μοναδικότητα του μηχανισμού διευθετήσεως των διαφορών.

72 — P. Eeckhout, όπ.π., σ. 306.

73 — Τέταρτη αιτιολογική σκέψη της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ.

74 — Άρθρο 22, παράγραφος 1, του μνημονίου συμφωνίας.

75 — Όπως εκτίθεται στο άρθρο 3, παράγραφος 7, του μνημονίου συμφωνίας, σύμφωνα με το οποίο «[...] προτιμώντας σαφώς λύσεις αμοιβαία αποδεκτές για τους διαδίκους και *σύμφωνες με τις καλυπτόμενες συμφωνίες*», η έμφαση δική μου.

86. Ομοίως, μολονότι το άρθρο IX της συμφωνίας ΠΟΕ παρέχει στην Υπουργική Συνδιάσκεψη και στο Γενικό Συμβούλιο την αποκλειστική αρμοδιότητα να ερμηνεύουν τη συμφωνία και τις πολυμερείς εμπορικές συμφωνίες, η εξουσία αυτή πρέπει να ασκείται με πλειοψηφία των τριών τετάρτων των μελών. Λαμβάνοντας υπόψη τον υψηλό αριθμό των συμβαλλομένων στη συμφωνία ΠΟΕ μερών, η επίτευξη της πλειοψηφίας αυτής είναι δυσχερής, λόγος για τον οποίο δεν συντάσσομαι με την άποψη εκείνων που ισχυρίζονται ότι η σχετική ευχέρεια του άρθρου IX μετριάζει τον δικαιοδοτικό χαρακτήρα του μηχανισμού διευθετήσεως των διαφορών [76], εφόσον ουδέποτε μέχρι σήμερα έχει χρησιμοποιηθεί [77].

87. Οι προηγηθείσες σκέψεις επιτρέπουν την αποφυγή ενός πρώτου σκοπέλου σχετικά με την ουσία και τη συγκυρία της συμφωνίας που τίθεται ενώπιόν μας προς ερμηνεία. Άρα, αρκεί η ερμηνεία του άρθρου 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ για την εξέταση του ζητήματος του άμεσου αποτελέσματός του.

88. Δεδομένου, πάντως, ότι τα όσα υιοθετώ, υπό το φως της νομολογίας, στον τίτλο 1 του τμήματος V-Γ των προτάσεών μου θα στερούνταν ενδιαφέροντος για το αιτούν δικαστήριο, το οποίο ζητεί στην πραγματικότητα κριτήρια ερμηνείας που θα το διευκόλυναν στο να εντοπίσει το άμεσο αποτέλεσμα της επίδικης διατάξεως, καλόν είναι να εξεταστεί στο πλαίσιο ενός τρίτου τίτλου, ο οποίος θα είναι, από μεθοδολογικής απόψεως, κοινός με τους δύο άλλους. Τούτο επιτάσσει η λογική, εφόσον αμφότερες οι οδοί συγκλίνουν προς το ότι η άμεση εφαρμογή απαιτεί εμπεριστατωμένη ανάλυση.

3. Εξέταση του άρθρου 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ

89. Πλείονες διάδικοι επισήμαναν με τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν στα πλαίσια της υπό κρίση προδικαστικής παραπομπής ότι η επίδικη διάταξη είναι σαφής, στηριζόμενοι σε εξαιρετικά επιφανειακή ανάγνωση του γράμματός της.

90. Δεν συμμερίζομαι την άποψη αυτή. Το άρθρο 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ εμπεριέχει δύο προτάσεις: μια, την ελάχιστη διάρκεια ισχύος της προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, καθοριζόμενη σε είκοσι έτη· έτερη, τη μείζονα πρόταση, η οποία επαφίεται στην ελεύθερη διάκριση του εθνικού νομοθέτη.

91. Η διατύπωση δεν είναι σαφής και προκάλεσε την πεπλανημένη ερμηνεία. Κατά την ορθή έννοιά της, η διάταξη νοείται ως εντολή προς τα υπογράψαντα κράτη να προσαρμόσουν τη νομοθεσία τους σχετικά με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας στην πρώτη προϋπόθεση, προβλέποντας προστασία των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας ελάχιστης διάρκειας ισχύος είκοσι ετών από της καταθέσεως της αιτήσεως. Αντιθέτως, με τη

76 — C W A Timmermans, «L'Urugay Round: sa mise en oeuvre par la Communauté européenne», *Revue du Marché Unique Européen*, τεύχος 4/1994, σ. 178.

77 — Σύμφωνα με προφορικές πληροφορίες από το τμήμα νομικών υποθέσεων του ΠΟΕ.

δεύτερη πρόταση τους αναγνωρίζεται διακριτική εξουσία καθορισμού της ανώτατης διάρκειας ισχύος.

92. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ένα «ασύμμετρο» άμεσο αποτέλεσμα της πρώτης προτάσεως για τις περιπτώσεις όπως είναι η υπό κρίση, όταν η παράβαση οφείλεται στο ότι η έκταση των πνευματικών δικαιωμάτων της φύσεως αυτής διατηρήθηκε κάτω του περιγραφέντος χρονικού ορίου μετά την παρέλευση της μεταβατικής περιόδου που επιτρέπει η ίδια η συμφωνία ΣΔΠΙΕ. Δεν συζητείται προφανώς ότι η υποχρέωση των κρατών πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την άμεση εφαρμογή της. Έτσι, τα πρόσωπα που θίγονται λόγω της ρυθμιστικής αδρανείας δικαιούνται να επικαλεστούν τον επίδικο κανόνα έναντι του παραβαίνοντος κράτους. Η κύρωση αυτή βρίσκει με τον τρόπο αυτό έρεισμα στη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το κάθετο άμεσο αποτέλεσμα των οδηγιών.

93. Η αναγνώριση οριζόντιου άμεσου αποτελέσματος γεννά μεγαλύτερες αμφιβολίες ελλείψει ανώτατου ορίου. Ο τερματισμός του χρόνου προστασίας των ειδικών αυτών ιδιοκτησιών δεν έχει μόνο επίπτωση επί του κατόχου τους αλλ' επίσης, ειδικότερα, επί των τρίτων και επί του δημόσιου τομέα ο οποίος ταυτίζεται συναφώς με το γενικό συμφέρον. Οι ανταγωνιστές αλλά και τα επιφορτισμένα με την ορθή διαχείριση των ως άνω δικαιωμάτων πρόσωπα οφείλουν να γνωρίζουν πότε τερματίζεται η προστασία του διπλώματος ευρεσιτεχνίας στην εθνική έννομη τάξη.

94. Αν η εκτελεστική εξουσία δεν κάνει χρήση της σχετικής ευχερείας είναι αδύνατος ο προσδιορισμός με ακρίβεια, από την απλή ανάγνωση του άρθρου 33, του χρόνου τερματισμού του αναγνωριζόμενου διά του νόμου μονοπωλίου. Ειδικότερα, η άποψη ότι αρκεί η επιλογή του ελάχιστου χρόνου της εικοσαετίας θα ισοδυναμούσε με σφετερισμό των προνομιών του νομοθέτη και δεν θα μπορούσε να αντιταχθεί στους τρίτους.

95. Επομένως, το άρθρο 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ στερείται άμεσου αποτελέσματος στον βαθμό κατά τον οποίο εξαρτάται από την εξουσία του εθνικού νομοθέτη, ο οποίος οφείλει να καθορίσει την ακριβή διάρκεια ισχύος της χορηγούμενης στα διπλώματα ευρεσιτεχνίας προστασίας σύμφωνα με την εσωτερική έννομη τάξη του.

96. Τέλος, πρέπει να προστεθεί ότι το άρθρο 70 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ, το οποίο αφορά την «προστασία υφιστάμενων αγαθών» και του οποίου έγινε επίκληση προκειμένου να υποστηριχθεί το άμεσο αποτέλεσμα του προπαρατεθέντος άρθρου 33, έχει ως σκοπό να διασφαλίσει υπέρ των υφιστάμενων δικαιωμάτων, κατά τον χρόνο ενάρξεως ισχύος της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ, ταυτόσημη προστασία με την αναγνωριζόμενη δυνάμει των κανονιστικών ρυθμίσεων εκ μέρους των συμβαλλόμενων κρατών μελών προκειμένου να εφαρμόσουν τη συμφωνία. Πρόκειται, λοιπόν, για επέκταση της νέας προστασίας στα παλαιά διπλώματα ευρεσιτεχνίας, γεγονός το οποίο ουδεμία σχέση έχει με το άμεσο αποτέλεσμα των εθνικών διατάξεων.

VI — Πρόταση

97. Υπό το φως των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στα υποβληθέντα από το Supremo Tribunal de Justiça προδικαστικά ερωτήματα:

«Το άρθρο 33 της συμφωνίας ΣΔΠΙΕ στερείται άμεσου αποτελέσματος και ως εκ τούτου είναι αδύνατη η ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων επίκλησή του έναντι άλλων ιδιωτών στον βαθμό κατά τον οποίο εξαρτάται από μεταγενέστερη ρυθμιστική ενέργεια του εθνικού νομοθέτη για τον καθορισμό της ακριβούς διαρκείας ισχύος της προστασίας που χορηγείται στα διπλώματα ευρεσιτεχνίας.»